

Огнівчук Л. М.,

викладач кафедри інформаційних технологій та математичних дисциплін
Інституту лідерства та соціальних наук Київського університету імені Бориса Грінченка;

Глушак О. М.,

викладач кафедри інформаційних технологій та математичних дисциплін
Інституту лідерства та соціальних наук Київського університету імені Бориса Грінченка

НАВЧАЛЬНИЙ КУРС «ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ» У ПІДГОТОВЦІ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті розглядаються особливості організації та методичні аспекти курсу «Технічні засоби навчання» у професійній підготовці вчителів гуманітарного профілю. Актуальність пов'язана з необхідністю чіткого проектування системи підготовки майбутніх вчителів до використання сучасних технічних засобів навчання (ТЗН) в освітній діяльності відповідно до їхніх можливостей та практичного застосування у навчальному процесі.

Ключові слова: інформатизація освіти, технічні засоби навчання, засоби мультимедійних технологій, інформаційна компетентність.

Серед чинників, які здійснюють все більший вплив на розвиток системи формування професійних якостей педагога гуманітарного профілю в сучасних умовах, чільне місце посідає процес інформатизації системи освіти. Саме інформатизація та потужне технічне оснащення, на думку М. І. Жалдака, сприяють гуманітаризації освіти та гуманізації навчального процесу в цілому [1]. У зв'язку з цим, в рамках компетентнісного підходу зростає значення розвитку інформаційної компетентності майбутніх вчителів-предметників, яка за визначенням А. В. Хуторського є відображенням їх здатності до виділення інформаційних потреб, пошуку відомостей та ефективної роботи з ними в усіх її формах та представленнях, здатності щодо роботи з технічними засобами та інноваційними технологіями і здатності щодо застосування останніх у навчальній, професійній діяльності та повсякденному житті [2].

Найбільший внесок у дослідження проблем застосування технічних засобів навчання в навчальному процесі внесли: П. С. Атаманчук, Г. О. Бал, Ю. К. Бабанський, Є. Л. Белкін, У. П. Беспалько, І. І. Дрига, Г. М. Коджаспірова, М. І. Шут, М. Д. Ярмаченко та багато інших. Проте більшість дослідників приділяють значну увагу особливостям та методиці застосування традиційних ТЗН і максимум комп'ютера, оснащеного відповідним периферійним обладнанням.

А тому навчання за допомогою нових інформаційно-технічних засобів вимагає нових форм і методів навчальної та навчальної діяльності за рахунок автоматизації низки рутинних складових навчального процесу. З появою цих засобів змінюються функції вчителя, який перестає бути єдиним джерелом інформації для учня і перед ним постає потреба заздалегідь визначити шляхи та розробляти алгоритми оптимального керівництва всім навчальним процесом й окремими заняттями, в тому числі здійснювати управління пізнавальною діяльністю учнів, у зв'язку із збільшенням частки самостійної роботи та постійно підвищувати свій рівень професійних компетенцій. Учень же в свою чергу стає активним учасником навчального процесу, мобільним, творчим, націленим на самовдосконалення, адаптованим до швидкої взаємодії з глобальним інформаційним простором [3]. Вплив нових педагогічних технологій на організацію навчання спонукає до трансформації традиційного навчального процесу та переходу до нової моделі взаємовідносин вчителя і учня. Зокрема, О. В. Співаковський пропонує модель так званої три-суб'єктної дидактики, в якій відносини будуються між вчителем, учнем та середовищем [4].

Враховуючи сучасний стан інформатизації освіти, численні результати роботи педагогів-новаторів і науковців-дослідників в цій галузі, досягнення в сфері ІКТ, встановлено, що існує значний дисбаланс між можливостями сучасних технічних засобів, результатами практичного їх використання у навчальному процесі та відсутністю чітко спроектованої системи підготовки майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей до використання ТЗН у професійній діяльності.

Отже, постає необхідність підготовки майбутніх вчителів гуманітарного профілю до ефективного використання сучасних технічних засобів навчання в професійній освітній діяльності (за рахунок формування в них відповідних інформаційних та інформатичних компетентностей) як відгук на завдання інформатизації освіти, що здійснюється в рамках вивчення курсу «Технічні засоби навчання». Ефективність використання ТЗН визначається, головним чином, за трьома аспектами: 1) параметрами й можливостями ТЗН та їх використанням у конкретних умовах; 2) якістю дидактичного матеріалу; 3) вміннями вчителя й учнів використовувати ТЗН і дидактичні матеріали.

Усі характеристики технічних засобів, їх дидактичні можливості та психолого-педагогічне обґрунтування їх застосування у процесі навчання свідчать про ефективність комплексного використання цих засобів. Для ефективного використання ТЗН у комплексі необхідно: 1) знати систему сучасних технічних засобів та можливості їх використання у навчальному процесі; 2) відібрати технічні засоби, які необхідно використовувати у комплексі для виконання певних навчальних завдань; 3) визначити техніко-дидактичні можливості кожного ТЗН і переваги певного технічного засобу на конкретному етапі навчання; 4) врахувати методичні та психолого-педагогічні аспекти комплексного застосування ТЗН.

Таким чином, при вивченні цієї дисципліни технічні засоби навчання розглядаються в двох аспектах:

- як технічні пристрої (їх будова і принцип дії, основні прийоми роботи з ними, правила технічного обслуговування, санітарно-гігієнічні норми застосування в навчальному процесі);
- як засоби навчання (їх дидактичні та методичні функції, принципи побудови і особливості організації педагогічної діяльності з використанням ТЗН).

Навчальна дисципліна «Технічні засоби навчання» структурована відповідно до розділів робочої програми відповідного курсу кафедри інформаційних технологій та математичних дисциплін Київського університету імені Бориса Грінченка.

Основна мета застосування ТЗН — більш повна практична реалізація основних дидактичних принципів навчання, інтенсифікація та раціоналізація діяльності вчителя й учнів в умовах інформатизації освіти, компетентнісного підходу та трисуб'єктної дидактики.

Мета цього курсу полягає в підготовці майбутніх педагогів гуманітарного профілю до комплексного педагогічно ефективного застосування технічних засобів навчання в освітньому процесі.

Завдання курсу:

- формування у студентів уявлення про сучасні технічні засоби навчання, досягнення та перспективи розвитку в галузі техніки та інформаційних технологій;
- формування уявлень про будову, призначення, принцип дії, та педагогічні можливості аудіовізуальних та технічних засобів навчання;
- вивчення техніки безпеки при роботі з технічними засобами (ТЗ) та ознайомлення з педагогічними, технічними, гігієнічними вимогами до ТЗ та їх комплексів;
- вивчення психолого-педагогічних особливостей сприйняття і обробки інформації, що передається за допомогою технічних засобів, гуманітаріями;
- вивчення теоретичних та науково-методичних основ, дидактичних принципів організації навчальної роботи з використанням технічних засобів навчання;
- оволодіння методикою виготовлення дидактичних матеріалів для технічних засобів та набуття вмінь і навичок методично ефективного використання ТЗ у навчально-виховному процесі дисциплін гуманітарного циклу;
- формування вмінь оцінювати можливості використання програм різного класу при заданому складі апаратного забезпечення, відповідно до спеціалізації.

Внаслідок вивчення дисципліни «Технічні засоби навчання» студенти повинні вміти:

- технічно і дидактично правильно використовувати ТЗН при різних формах організації навчального процесу, здійснювати їх обслуговування;
- вміти формувати систему засобів навчання, необхідну для викладання конкретної навчальної дисципліни;
- працювати в середовищі мультимедіа;
- планувати, проводити й аналізувати навчально-виховну роботу із комплексним використанням ТЗН;
- самостійно створювати аудіовізуальні та електронні навчальні посібники, навчальні курси для дистанційного навчання та виготовляти різноманітний дидактичний матеріал.

До програми було включено вивчення наступних розділів:

1. Психолого-педагогічні особливості застосування технічних засобів навчання в навчально-виховному процесі. Огляд засобів нових інформаційних технологій, зокрема засобів мультимедійних технологій та принципу їх дії.
2. Засоби мультимедійних технологій відтворення статичної і динамічної інформації та методика їх використання в навчально-виховному процесі.
3. Засоби мультимедійних технологій контролю знань і управління пізнавальною діяльністю. Інтерактивні технології навчання. Інформаційно-освітнє середовище.

У першому розділі студенти ознайомлюються з інформаційною моделлю навчального процесу, засвоюють поняття ТЗН, їх класифікацію, дидактичні функції, основні принципи навчально-методичного проектування застосування ТЗН, визначають роль і місце ТЗН в організації навчально-виховного процесу, науково-методичні основи організації навчальної роботи з використанням ТЗН, необхідні педагогічні вміння при роботі з ТЗН. У студентів формується уявлення про призначення, основні характеристики та

принцип дії сучасних технічних та мультимедійних засобів, таких як мультимедійний комп'ютер, мультимедійний проектор, інтерактивна дошка, інтерактивний сенсорний дисплей, безпроводний графічний планшет, документ-камера, система інтерактивного тестування, система відеоконференцзв'язку тощо.

У другому розділі, в процесі виконання низки лабораторних робіт, студенти вчаться застосовувати інтерактивну дошку для відтворення статичних та динамічних об'єктів із врахуванням всіх вимог та рекомендацій щодо подання на екран наочного дидактичного матеріалу, особливостей його застосування в навчальному процесі; засвоюють методику використання документ-камери та безпроводного графічного планшета під час проведення практичних та теоретичних занять; засвоюють загальні рекомендації щодо підготовки аудіоматеріалів та подачі на екран відеоматеріалів, створюють навчальні відеофільми до дисциплін гуманітарного циклу, враховуючи вимоги до навчальних відеоматеріалів та методику їх застосування в навчально-виховному процесі; застосовують ТЗН для відтворення динамічних об'єктів різними способами.

У третьому розділі, в процесі виконання лабораторних робіт, студенти вчаться визначати роль і місце технічних засобів контролю знань (ТЗК) у навчальному процесі, засвоюють загальні принципи організації контролю знань із використанням ТЗК, вивчають різні способи проведення контролю засвоєння навчального матеріалу, зокрема із використанням систем інтерактивного тестування, вивчають методику використання інтерактивних діалогових систем у поєднанні з іншими технічними засобами навчання під час проведення практичних та теоретичних занять. У студентів формується вміння роботи з тренуючим, контролювальним та моделювальним програмним забезпеченням інформаційно-комунікаційних технологій навчання, вони вчаться самостійно розробляти навчальні електронні мультимедійні посібники до дисциплін гуманітарного циклу. Студенти вивчають особливості організації, відповідне програмне та технічне забезпечення для реальних і віртуальних лабораторних установок віддаленого доступу, комп'ютерних телекомунікацій (комп'ютерних мереж), організації дистанційного навчання, теле-, аудіо- та відеоконференцій. Вчаться створювати дистанційні навчальні курси та беруть участь в навчальних телекомунікаційних проектах гуманітарного спрямування і вебінарах. Студенти ознайомлюються з можливостями сучасних автоматизованих навчальних систем та інформаційно-аналітичних систем.

У процесі виконання індивідуальної науково-дослідної роботи, передбаченої програмою дисципліни, у студентів формується уявлення про комплексне використання технічних засобів навчання при організації навчального процесу на прикладі обраної дисципліни гуманітарного циклу. Програмою охоплено найбільш актуальні розробки різних груп сучасних ТЗН.

В результаті вивчення курсу «Технічні засоби навчання» майбутні вчителі гуманітарного профілю будуть готові до ефективного використання сучасних технічних засобів навчання в професійній освітній діяльності за рахунок сформованих у них відповідних інформаційних та інформатичних компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жалдак М. І. Педагогічний потенціал інформатизації навчального процесу / М. І. Жалдак // Наукові записки Тернопільського державного пед. університету імені В. Гнатюка. — 2002. — № 6. — С. 143–154.
2. Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования / А. В. Хуторской // Ученик в обновляющейся школе : сб. научных трудов. — М. : ИОСО РАО, 2002. — С. 135–157.
3. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу (документи і матеріали 2003–2004 рр.) / за ред. В. Г. Кременя / авт. кол.: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. — К., Тернопіль : Вид-во ТДПУ імені В. Гнатюка, 2004. — 147 с.
4. Співаковський О. В. До питання про трисуб'єктну дидактику / О. В. Співаковський, Л. Є. Петухова // Комп'ютер у школі та сім'ї. — 2007. — № 5. — С. 7–9.
5. Баловсяк Н. Х. Структура та зміст інформаційної компетентності майбутнього спеціаліста / Н. Х. Баловсяк // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова : зб. наук. пр. — К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2006. — № 4 (11). — С. 150–153.
6. Коджаспирова Г. М. Технические средства обучения и методика их использования. / Г. М. Коджаспирова, К. В. Петров : учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений. — М. : Академия, 2002. — 256 с.
7. Сучасні інформаційні засоби навчання. / П. К. Гороль, Р. С. Гуревич, Л. Л. Коношевський, О. В. Шестопалюк : навч. посіб. — К. : Освіта України, 2007. — 536 с.

В статье рассматриваются особенности организации и методические аспекты курса «Технические средства обучения» в профессиональной подготовке учителей гуманитарного профиля. Актуальность связана с необходимостью четкого проектирования системы подготовки будущих учителей к использованию современных технических средств обучения (ТСО) в образовательной деятельности в соответствии с их возможностями и практического применения в учебном процессе.

Ключевые слова: информатизация образования, технические средства обучения, средства мультимедийных технологий, информационная компетентность.

Special features of organization and teaching the course "technical means of study" in the training of teachers of humanities. Urgency is a clear need to design the system of training future teachers to use technical means of study in educational activities according to their capabilities and practical application in the educational process.

Key words: informatization of education, technical means of study, means of multimedia technologies, information competence.

Першко Г. О.,

старший викладач кафедри соціальної педагогіки та корекційної освіти
Інституту психології і соціальної педагогіки Київського університету імені Бориса Грінченка

ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВОСТЯМИ ПСИХОФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ В СЕРЕДОВИЩЕ ЗАГАЛЬНООСВІТНЬОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті обґрунтовано поняття «готовність до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку», визначено компоненти, критерії, показники цієї готовності.

Ключові слова: готовність, соціальний педагог, інтеграція, діти з особливостями психофізичного розвитку.

Питання підготовки соціальних педагогів до професійної діяльності є важливими в сучасних умовах. Це засвідчують системні дослідження вітчизняних учених Р. Вайноли, А. Капської, С. Литвиненко, В. Поліщук, С. Харченко та інших.

Водночас питання соціально-педагогічної роботи з різними категоріями дітей та молоді залишаються актуальними.

Мета статті: охарактеризувати структуру готовності майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу.

Проблема готовності є складною та багатогранною, яка розглядається в різних науках, зокрема філософії, психології, педагогіці, культурології, медицині. Аналіз наукових джерел дає підстави стверджувати, що наразі немає єдиних підходів щодо поняття «готовність». Різноманітні трактування цього поняття зумовлені певною розбіжністю наукових підходів і специфікою конкретної професійної діяльності.

Проведений нами термінологічний аналіз понять «готовність», «готовність до педагогічної діяльності», «готовність до професійної діяльності», а також структурних компонентів готовності соціального педагога до виконання професійних функцій дозволив нам визначити готовність майбутніх соціальних педагогів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу, як динамічне особистісне утворення, що синтезує *мотиваційний, теоретичний та операційний* компоненти.

Мотиваційний компонент готовності ми визначаємо як базисний та спрямований на формування позитивного ставлення студентів до інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку в середовище загальноосвітнього навчального закладу.

Теоретичний компонент готовності є сукупністю педагогічних, психолого-медичних та інших знань, необхідних соціальному педагогові для роботи з дітьми, що мають особливості психофізичного розвитку.

Операційний компонент готовності ми визначаємо як комплекс умінь та навичок, набутих студентами під час опанування фахових дисциплін, у процесі самостійної роботи, під час педагогічних практик, які необхідні для ефективного здійснення інтеграції дітей з особливостями психофізичного розвитку у середовище загальноосвітнього навчального закладу.

Виокремлення цих компонентів відбувалося з урахуванням як загального функціонально-змістового наповнення діяльності соціального педагога, так і специфіки професійної діяльності в інтегрованому середовищі загальноосвітнього навчального закладу. Кожен із цих компонентів визначається за певними критеріями.

Ми базуємося на методологічних позиціях українських вчених С. Гончаренко, С. Сисоєвої, Т. Кристопчук, О. Василенко про критерії як:

- показники, що поєднують у собі методи розрахунку, теоретичну модель розподілу і правила прийняття рішення про правдоподібність нульової або однієї з альтернативних гіпотез [2, 181].
- ознаки, на яких здійснюється оцінка досліджуваного об'єкта, явища, що визначають реальний стан, рівень сформованості об'єкта [3, 338].